

“अयाभ्यधित्यत् सिप्रं विप्रेरैत यशस्करः ।
 आधृतिः प्रौढसामर्थ्यः साधुमानिषं तोयदैः ॥”
 आधृ. पुं. (आधां पाति रचतीति । आ + पा +
 कः ।) राजा । यथा,—
 “आमयाभिरिपुत्रावचुदासौ दृष्टवैकतान् ।
 लब्धोदया ह्रीमयेन आधा प्रन्ययुयायिनः ॥”
 इति राजतरङ्गिण्याम् । ५ । ३१६ ॥
 आधा. पुं. (आधां पालयतीति । आ + पाल् +
 धिच् + अच् । आधायाः पालो वा ।) राजा ।
 यथा, राजतरङ्गिण्याम् । ५ । ३२४ ।
 “न के लोभं समुत्पाद्य जिहया स्निग्धदीर्घया ।
 पिपीलिका इव यस्ताः आधाः शल्यकैरिव ॥”
 आधृक् [नृ.] पुं. (आधां पृथ्वीं भुनक्ति उप-
 भुनक्ति इत्यर्थः । आ + भुज् + क्तिप् । कुलं
 न ।) राजा । इत्यमरः । २ । ८ । १ ॥ (यथा,
 राजतरङ्गिण्याम् । ५ । ५५ ।
 “तत्रस्थाः आधुजा पृथक्स्निग्धेदनकारणम् ।
 अजिह्वपद् सितित्यस्तजासुप्राङ्गलयस्ततः ॥”
 आधृत्, पुं. (आधां पृथ्वीं विभक्तिं । आ + धृ +
 क्तिप् तुगागमश्च ।) राजा । (यथा, पञ्च-
 तन्त्रे । १ । १६६ ।
 “देशानामुपरि आधृदातुराणां चिकित्सकाः ।
 नखिणो ग्राहकाणाञ्च भ्रूखानामपि पण्डिताः ॥”
 पर्वतः । इत्यमरः । २ । ८ । १ ॥ (यथा, राजेन्द्र-
 कव्ये । ६७ ।
 “कान्तारेषु च काननेषु च सरित्तोरेषु च
 आधृता-
 हृत्पद्मेषु च पत्तनेषु च सरिर्झरुस्तटान्तेषु च ॥”
 आध. ईं ङ विधूने । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भां-
 आत्मं अकं-सेट् ।) पवर्गशेषयुक्तः । आदिः ।
 विधूननमिति विधून्वतेऽभाविति कर्मणि घञि
 विधूनः सकम्पः ततो विधून इवाचरतीति कौ
 कृते अनटि रूपम् । कम्पनमित्यर्थः । ईं, आतः ।
 ङ, आयते वृचः । (तथाच, भट्टिः । १४ । २१ ।
 “उत्का दृष्टिरे दीप्ता रुद्रवृक्षाशिवं शिवाः ।
 च आये च मही रामः शशङ्के चायुभागमम् ॥”
 आयते कम्पते त्वङ्गल्लेजतीर्त्ते च वेपते
 इति कम्पार्थं भट्टमहोदयि । रमानाथस्तु विधू-
 ननशब्दस्येगन्ताद्भ्युत्पत्तेः सकर्मकोऽर्थे इति
 प्रतीमः । प्रयोगस्तथा दृश्यते इत्याह । इति
 दुर्गादासः ॥
 आधितः, त्रि, (आधाय + इतच् ।) कम्पितः ।
 इति आकरणम् ॥
 आधिता, [ऋ] त्रि, (आधाय + षच्प्रत्ययः ।)
 वप्यकः । इति आकरणम् ॥
 अधील, निमेषे । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भां-परं-

अकं-सेट् ।) निमेषः पद्मभिश्चक्षुष आव-
 रणम् । अधीलित चक्षुः पद्मभिराहतं स्याद-
 व्यर्थः । इति दुर्गादासः ॥
 चिड्, ल आ ङ जि ज्ञेहे । मोचे । इति कवि-
 कल्पद्रुमः ॥ (भां-आत्मं-अकं-मोचे सकं-सेट् ।)
 वकारयुक्तः । ल, अचिडत् । आ, चिडितं
 चिड् तेन । ङ, चिडते । जि, चिडोऽस्ति ।
 ज्ञेहः स्निग्धीभावः । मोचे चिडते तिलः तैलं
 सूचतीत्यर्थः । इति दुर्गादासः ॥
 चिष्, त्रि, (चिद् + क्तः ।) सुक्तः । स्निग्धः ।
 इति आकरणम् ॥
 चिद्, आ जि कूचने । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भां-
 परं-अकं-सेट् ।) आ, चिदितं चिष् तेन ।
 जि, चिष्ोऽस्ति । चिद्भव्यगर्हतीयान्तीथ-
 मित्येके । इति दुर्गादासः ॥
 चिद्, इर् य आ मोचे । ज्ञेहे । इति कवि-
 कल्पद्रुमः ॥ (दिवां-परं-अकं-मोचे तु सकं-
 सेट् ।) इर्, अचिदत् अचिदीत् । अस्मात्
 पुषादित्वात्तत्रिंश उ इत्यन्ते । य, चिदति । आ,
 चिदितं चिष् तेन । इति दुर्गादासः ॥
 चिद्, ल आ ङ जि मोचे । ज्ञेहे । इति कवि-
 कल्पद्रुमः ॥ (भां-आत्मं-सकं-ज्ञेहे तु अकं-
 सेट् ।) एतदादात्त्वयो वकारयुक्ताः चादाः ।
 ल, अचिदत् । आ, चिदितं चिष् तेन । ङ,
 चिदते तिलः तैलं सूचतीर्थः । जि, चिष्ो-
 ऽस्ति । ज्ञेहः स्निग्धीभावः । इति दुर्गादासः ॥
 चिडं, क्ली, (चिड् + घञ् ।) लोहितार्कपय-
 णलम् । घोषापुष्पम् । इति मेदिनी । इ । ६ ॥
 चिडं, पुं, (चिड् + भावादौ घञ् । चिडते इति
 अच् वा ।) ध्वनिः । कर्णामयः । विषम् । इति
 मेदिनी । इ । ५ ॥ (यथा, आनन्दलह्याम् । २६ ।
 “करालं यत् चिडं कवलितवतः कालकलना
 न शम्भोस्तन्मूलं जननि तव ताडाम्बुमहिमा ॥”
 पीतघोषावृचः । इति रत्नमाला ॥ * ॥ चिड-
 रोगस्य निदानादि कर्षोरोगशब्दे द्रष्टव्यम् ॥
 चिडः, त्रि, (चिड् + कर्मणि घञ् ।) डुरासदः ।
 कुटिलः । इति मेदिनी । इ । ६ ॥
 चिडनं, क्ली, (चिड् + भावे लुट् ।) मोचनम् ।
 त्यागः । यथा, महाभारते । ३ । १७८ । २६ ।
 “त्रासनं सर्वभूतानां कालान्तकयमोपमम् ।
 निश्वासचिडनादेव भर्तृसयन्तमिव स्थितम् ॥”
 चिडा, स्त्री, (चिड् + घञ् + टाप् च ।) वंश-
 शूलाका । चिहनादः । इति मेदिनी । इ । ५ ॥
 (स तु लोकस्य शब्दविशेषः । यथा, वक्रोक्ति-
 पञ्चाशिकायाम् । ३६ ।
 “यथा सागरसङ्गताभिमततां याता न मे कश्चित्

सुग्धे कच्छसुं व्रवीषि मम किं सच्चिदतामीयुषीम् ।
 चिडाराव इहोचितस्तव गणब्रातेः सह क्रीडते
 युष्मान्नीलगणोऽवतादिति गिरा गौर्था हतो-
 २मुत्तरः ॥”
 “सागरसङ्गतेति । सागरेण समुद्रेण सङ्गता ।
 अर्थाद्गङ्गा । उसरे तु सेति सर्वनामपदम् ।
 गरो विषम् । तदाह सच्चिदंति । चिडं न विषेण
 चिड्या शब्दविशेषेण च सच्चिदम् । चिडं विषम् ।
 चिडा जनस्य शब्दविशेषः ॥” इति तट्टीका ॥
 कोवातकी । इति राजनिर्घण्टः ॥
 चिडितं, क्ली, (चिड् + भावे क्तः ।) चिहनादः ।
 इत्यमरः । ३ । ५ । ३४ ॥ (यथा, महाभारते ।
 १ । ६६ । ६ ।
 “नानासुधरेष्वपि नानावैश्वर्यैस्तथा ।
 हेषितस्वनमिश्रेण चिडितास्फोटितस्वनेः ।
 आसीत् किलकिलाशब्दस्तस्मिन् गच्छति
 पार्थिवे ॥”)
 चूल, ऋ चालगयोः । इति कविकल्पद्रुमः ॥
 (भां-परं-अकं-गती तु सकं-सेट् ।) वकार-
 युक्तः । आदिः । ऋ, अचिचुलेत् । चालः
 कम्पः । चालः कैश्चिन्न मन्वते । इति दुर्गा-
 दासः ॥ (क्रीडायामिति केषित् । यथा, रामा-
 यणे । ५ । १० । १२ ।
 “आस्फोटननिनादांश्च बालानां चूलतां तथा ॥”
 चूलिका, स्त्री, (चूला + स्वार्थे कन् अत इत्वश्च ।)
 क्रीडा । यथा, श्रीभागवते । ५ । ८ । १८ ।
 “चूलिकायां मां नृषा समाधिना आमीलित-
 दृशं प्रेमसंरम्भेण चकितचकित आगत्य पृषद-
 परुषविषाणायुगेण लुठति ॥” “सम्भवति चैत-
 दित्याह । चूलिकायां क्रीडायां नृषा यः
 समाधिलेनामीलिते दृशौ येन तं मां प्रेम-
 संरम्भेण प्रणयकोपेन पृषत्तुल्लविन्दुस्तद्दृषदप-
 रुषेण विषाणायुगेण लुठति संघट्टयति ॥” इति
 तट्टीकायां श्रीधरस्वामी ॥
 चूलि, स्त्री, (चूल + गौरादित्वात् ङीष् ।)
 क्रीडा । यथा, श्रीभागवते । १० । २६ । ४६ ।
 “बाहुप्रसारपरिरम्भकरालकोर-
 नीविस्तनालभननमनखाग्रपातेः ।
 चूल्यावलीकहसितेर्ब्रजसुन्दरीणा-
 सुत्तम्भयन् रतिपतिं रमयाश्चकार ॥”
 “बाहुप्रसारश्च परिरम्भश्च करालकादीनामा-
 लभनं स्पृशश्च नर्म परिहासश्च नखाग्रपातश्च
 तैः । चूल्यावलीकहसितेर्ब्रजसुन्दरीणा-
 कामं तासां उद्दीपयन् ता रमयामास ॥” इति
 तट्टीकायां श्रीधरस्वामी ॥ * ॥ अत्र चूल्यमिति
 प्रमादात् केनचिद्विहितम् ॥